

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Prețului

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dudu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a în lăintrulu monarchiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In străinatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Ori-ce inserate,

se platestu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a și a treia câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adredate de a dreptulu la Redactiunea Diariulu Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 21.

Sibiu, 14/26 Martiu 1879.

Anulu II.

Deschidere de prenumeratiune dela 1/13 Aprile a. c.

Acei domni abonati carii s'au prenumeratu la „Observatoriulu“ numai pre câte trei luni, adeca până la 31 Martiu st. v., sunt rogati a'si innoi abonamentulu pe 1/13 Aprile, pentru-că se nu li se curme espeditiunea diariulu.

Prețulu pe 3 luni până la 30 Iuniu st. v. este numai 2 florini val. austriaca, éra pe urmatoriele 9 luni până la 31 Decembre 6 fl. In afara unde porto postei este duplu, diariulu nostru costa 22 franci pe 1 anu întregu, 11 franci pe 1/2 anu, sau în valuta austriaca 10 fl. pe 1 anu, 5 fl. pe 1/2 anu.

Precum amu anuntiatu de repetite-ori, prețulu se pôte transmite în bilete de banca austriaca, sau în bilete hipotecarie romanesci, sub cuverta sigilata în regula, sau prin mandate (asemnatiuni) postali.

Tôte abonamentele se adressedia de a dreptulu la Redactiunea „Observatoriulu“ în Sibiu, piati'a mica Nr. 27.

In capital'a Bucuresci abonamentele se facu si la librari'a J. Szöllösy în piati'a teatrulu.

In Craiov'a onoratu domnu professoru Sim. Mihalescu avu bunatate a luá asupra'si primirea si inaintarea de abonamente.

Espeditiunea de aici din locu se face cu mare precisiune; cu tôte acestea totu se intempla unele neregularitati pe la posta; noi inplinu cu tóta placerea ori-ce defecte, numai se ni se arate în 8 zile, computate din diu'a în care ar fi trebuitu se ajunga cutare Nr. la adres'a lui.

Redactiunea.

Pasquille dela Galati contra romanilor din monarchia.

„Delfinulu“ din Galati este intemeiatu numai din Octobre a. tr. Indata dela inceputu elu s'a declarat pe facia de celu mai inversunatu inamicu alu ministeriulu, alu camerei actuale si alu întregi partide care se afla la putere în Romani'a, adscriendu'i tôte relele, intocma în stilulu si manier'a, în care dn. advocatu Pandeliu Popasu din Galati, de origine brasovénu, nepotu de sora

alu episcopulu Ioanu Popasu, scrisese înainte cu vreo 5 ani contra ministeriulu Catargiu faimosulu seu memorialu adressatu principelu Carolu I, apoi si publicatu. Acésta inse este treb'a ddloru din colo de munti, cá se dea Europei în press'a loru spectacole de gladiatori desbracati. Ceea ce avemu se scimu noi este, cá în scurtu „Delfinulu“ se apucá si de romanii din monarchia, cu o ura si vendetta, demna de marinarii greci, carii iti infigu punnariulu pe din dosu. Mai antaiu adeca în Nr. din 16 Novembre tavalindu prin tôte noroiele press'a intréga din Romani'a, totu acilea se arunca si asupra nefericitei presse romanesci din monarchia, o insulta si denuntia gubernulu ungurescu pe redactorii dela doue diarie incetate, cá aru fi luat mereu subventiuni dela ministeriulu Romaniei.

Redactorii acelu fói periodice sunt în viatia, voru vedea ei cum voru scapá de abissulu spre care'i rapedi „Delfinulu“ cu acea apucatura de asasinu morale.

Trecédu preste alte insulte, venimu la Nr. de duminica 25 Febr. st. v. alu „Delfinulu“, în care sub titlu „Romanii din Austro-Ungari'a“ aduce unu pasquillu de 10 colóne, plinu de incriminari vomite asupra totoruru romaniloru cáti trecu de fruntasi ai natiunei nóstre, incepédu dela archierei si cleru, până la celu mai modestu literatu, professoru sau invetiatoriu, éra falsificarea pe de întregulu a istoriei nóstre contimporane de 32 de ani încóce, merge multu mai departe de cátu la cei mai hostili diaristi renegati din B.-Pesta. Preste sute de documente, în totu autentice, trece cu buretele, substituindu în loculu loru fantasi'a si reutatea sa. Fiinducá pasquillulu lovesce la mai multe locuri si în cas'a domitóre, se prea întielege cá aici la noi ar fi absolutu imposibile de a'lu reproduce întregu, adeca de a ne manji colónele nóstre cu acela; asia remane cá se scótemu din elu numai insultele si balacariile aruncate în ochii romaniloru din monarchia, dela unu locu, unde domina libertatea, sau mai bine, desfreulu pressei, la altulu, care stá sub lege absolutistica de pressa, si insocita de cautiune (garantia) mai grea de cátu ori-unde în Europa.

Dupa ce pasquillantele denuntia pe romanii de dincóce la cei din Romani'a, cá ei aici facu numai „parada de romanismu“, cá nisce comediantii pe scena; cá viati'a nóstra politica este „unu de-

sertu mai tristu, mai aridu si mai mlastinosu“ decum este pustéulu în care locuescu romanii din Romani'a, dice cá asia numitii „barbati ai natiunei“ sunt nisce „vampiri ai vietiei romanesci“, adeca cu alte cuvente, mai la întielesu, începédu dela Cipariu, Barnuti si Maiorescu de înainte cu 32 de ani si până astadi, toti sugu sangele natiunei, sudórea si averea ei, si se facu milionari. „Romanii din monarchi'a austro-ung. nu sunt nici nationali nici liberali, ci cu totul altu-ceva“, „aceia ce se intitulédia de barbati ai natiunei, sunt sau cârpaci stupidi, sau speculatori a totu ce îi este santu unei natiuni.“

De aci înainte pasquillantele intrandu prin istoria cá printr'o padure désa, lui necunoscuta, amesteca adeverulu cu minciunile asia, în cátu mai pe urma isi perde firulu; dara apoi sau din grósa nesciintia, sau din reutate, afirma tocma despre cei mai neinpacati inamici ai natiunei romanesci, cá „aceia s'aru fi convinsu mai de multeori de nedreptatea ce i se facea acesteia, cá inse nentii si slavii iau inpedecatu, „si inteligenti'a nóstra de adi nu rosiesce de a face cauza comuna cu acesti inamici seculari, pentru-cá împreuna se creedie difficultati magiariloru, si acésta conduita a dumnéloru au curagiulu de a o numi politica romanescă, politica nationale.“ — Dupa ce merge laudandu si escusandu pe magiari si mai alesu pe aristocrati'a magiara si numesce pe Hora instrumentu orbu alu imperatulu Iosif II, adaoge dicédu: „Cá instrumente servile, stupide si adese chiaru de rea credintia, a acestei politice funeste si detestabile, a servitu totudeauna la romanii transcarpatini (Transilvani'a, Ungari'a etc.) si serva până în dilele nóstre, asia numit'a inteligenti'a romana, compusa în mare parte din cleru.“ „Clerulu romanu, principalmente în timpulu din urma nu au servitu progresulu si intaririi nationale propriu dise, ci elu din contra, a fostu mai multu o pedeca a culturai si emanciparai politice a natiunei.“

Auditai parinte episcópe dela Caransebesiu, ce'ti dice galatianulu, brasovénu, Tie, care cá protopopu uneori nu aveai reverenda buna pe trupulu Teu, cá-ti dai cei din urma florini la zidirea scóleloru, în plat'a profesoriloru, în ajutoriulu scolariloru; Tie care nu ai fostu confirmatu de mitropolitu, singuru din cauza, cá erai trecut în cartea négra din B.-Pesta cá „prea mare romanu;“

Foisiór'a „Observatoriulu“.

Calusierulu.

(Urmare si fine.)

Asia o patramu si cu „calusierulu“ în Pest'a. Unu jocu în care e esprimatú atata eroismu, cavalerismu si perseverantia, nu pôte, dupa luminatii domni de acolo se fia de origine romana (!) Ar fi indiedarnica ostenté'la de a avisá pe domni acestia la originea nóstra, la caracterulu romaniloru antici, la rapirea Sabelorulu, la joculu Saliiloru s. c. l. Pentru ei esista în privinti'a nóstra numai o istoria, ceea dela Hunfalvy. Se ne marginimu dara si noi cu acésta ocaziune la acésta. Hunfalvy va concede ca în secolulu alu XVI se aflá prin Transilvani'a unu poporu, ce se numea „rumuni“. Hunfalvy va concede si aceea, ca totu pe tempulu acesta a esistatu si unu anume Mihaiu Voda, carele a fostu asia ceva capetenie de „Rumuni“. Va concede Hunfalvy, ca dupa ce incetase inca în secolulu alu XVI prin tóta Europ'a luptele de tauri, si turnirele cavaleriloru cu tauri, se inlocuira acestea mai alesu la curtile ginte latine — Spani'a si Franci'a — cu productiuni de jocuri (saltari) sociali, precum e „Les lanciers dans la courte“ — joculu lancieriloru s. a. Va concede Hunfalvy ca pe tempulu acela domnia în Transilvani'a ticalosulu de Sigmund Bathori — primulu tradatoriu alu autonomiei transilvane. Si déca le va concede aceste marele Hunfalvy, apoi lasamu se vorbésca mai departe scrietoriulu ungro-seciu Dozsa Danielu*), carui'a de siguru ca nu i va inputá nice chiaru Hunfalvy ca ar fi daco-romanistu fanatisatu.

Acesta descrie firescu cu fidelitatea istorica a unu romantieru si cu obiectivitatea unu ungro-seciu, rela-

*) în opulu istoricu „Kornis Ilona“, Pest'a 1850, Heckenast Gustav.

tiunea între Báthori Zsigmond principele Transilvaniei si Mihaiu Voda alu Munteniei, si în specie o serbatóre grandiósa si luxuriósa, ce a datu Báthori la 10 Octobre 1599 în onórea Beatricei, fiicei celei mai mari a lui Mihaiu si la care fusese de facia Domn'a Munteniei cu doue fiice Beatricea si Florica si cu Petrascu fiulu lui Mihaiu. Loculu întemplieri e valéa cea frumósa între Cricau (Krako) si Alba-Juli'a, sub ruinele cele minunate de pe Pétr'a caprei. Despre ruinele acestea dice Dozsa ca ar fi fostu castelulu în care locuiea odinioára Ilian'a Cosentién'a „care în traditiunile popolare e Symbolulu Daciei.“ Ce l'a fi facutu pe dlu Dozsa de a pune resiedinti'a Ilenei Cosentienei la Cricau pe pétra caprei, nu sciu, de nu cumvá ide'a ca domiciliulu presentu alu eroulu nostru Axente Severu trebuie se fia cuibulu Daciei.

La serbatórea acésta alui Báthori — dice Dozsa — participara si osteni de ai lui Mihaiu Voda — „caluserii“, sub conducerea voiniculu boieru din Munteni'a Novacu Bab'a, cari produsera urmatoriulu jocu (dantiu): Intr'unu cercu mai largu erau asiediatii 12 stálp, pe verfulu caror'a se aflá table de unu sténjinu patratu. Pe fia care se postase cate unu jucausiu în costumu de aceeași croitura romantica, cum-lu pórtá si astadi (1859) jucausii populari munteni, numai din stófa mai fina. Din lăintrulu stálpiloru se afla o pandietura orientale de tiesutura fórté tare, dela care se intindeau 12 sfóre de metasa la verfulu stálpiloru în manile celoru 12 jucausii postati pe stálp. În giurulu stálpiloru staeau insfrati un'a suta de calusieri, redimati dupa datin'a poporulu cu manile si cu capulu pe bátele loru ghintuite (condesite) cu argintu. Pe capu aveau caciule de mielu negre, inpenate cu betele si pene aurite. Portau comesi albe pana la genunchi, care se contrageau în cretie fantastice prin unu bráu de pele (sierpariu) incarcatu cu medalii si bumbi. Opincile erau legate dupa datin'a romána cu curele rosii sierpuite preste pulpi pana la genunchi si proviedu cu zurgalae (clopotiei) de argintu, formandu unu contrastu pitorescu cu ciorecii de panura alba, croiti pe corpu.

În centrulu cerculu de calusieri se postá vetavulu si îi blastemá pe calusieri (Dozsa dice: în numele celu necuratu!) de a nu se insurá si de a nu participá la lucruri sfinte, pana ce nu voru fi deslegati de acestu juramentu. „Nu sciu — dice Dozsa — mai esista si acum juramentulu acesta? Pe tempulu copilariei mele se mai vorbea de elu si déca l'a ténutu poporulu pana acum, apoi pastrédia suvenirea de doue secole alui Novacu Bab'a, carele se dice cá ar fi fostu urditiulu acestui juramentu.“*)

Vetavulu éra unu munteanu cu numele Floreanu, celu mai renumitu calusieriu alu ténutului; unu tierénu frumosu, de musculatura si taria enorma. Dara si cei 12 de pe verfulu stálpiloru erau toti vetavi dela deosebite despartieminte de calusieri.

Sossindu principele si dóm'n'a Munteniei, la unu semnu alu lui Floreanu începú music'a si cei 100 de calusieri din giurulu stálpiloru pornira joculu recitandu unulu dupa altulu strofe de poesii (adeca chiundu). Joculu e surprinsatoriu la prim'a vedere. Se afla espressionea unu tempu anticu în joculu acesta.

La altu semnu intinsera vetavii de pe verfulu stálpiloru sfórele si ridicara pandiatu'r'a dinpreuna si pe Floreanu asia de susu, în catu pe sub pandiatu'r'a jocau si saltau ceilalti 100 de calusieri. Aici intru înaltime

*) Juramentulu nu esista, si nice ca a potutu esistá în sensulu lui Dozsa „pe celu necuratu.“ Era acela o simpla promisiune, o parola a jucausiloru, de a nu cochétá sub decursulu joculu cu fetele privitóre, parte spre a nu gresi ei insii în jocu, parte spre ale ferí pe acestea, cá se nu cadia în ból'a cea grea de „arsur'a dorulu, vapai'a foculu.“ Esiste inse si astadi simbolisarea acestui juramentu. E regula adeca, cá jucausii înainte de a incepe joculu, se lovésca unulu cu altulu în drépt'a si steng'a cu bátele loru. Acestu actu simbolicu nu s'a observatu în Pest'a. Se pare ca în capital'a Ungariei de astadi nu e la locu nice o atare parola. — —

Tie care ai facutu din cersitori'a o diecese cu fonduri. Auditi Voi mitropolitii, episcopi, membrii ai consistóriilor, protopopi si ceilalti, carii, vorbindu chiaru dupa datele statistice ministeriali unguresci, in cei 30 de ani din urma din vreo 10 mii scolari romani din tota romanimea monarchiei, ati inaltiatu numerulu lor la 176 de mii.

Dupa acestea urmédia unu galimathias infricosiatu despre relatiunile bisericeii cátra statul, despre biserica libera in statu liberu a lui Cavour; se încerca se le aplice candu la biserica din Romani'a, candu la cele din Ungari'a, incurca teoriile mai noue cu desvoltarea istorica a aceluor relatiuni, cu adeverulu istoricu, cá de es. in regatulu Ungariei s'a introdusu inca dela S. Stefanu o mare portiune de theocratia, la care nu sunt de vina generatiunile moderne si cu atátu mai pucinu romanii din monarchia. Au nu scie pasquillantele, cá toti archiereii catholici si resariteni din Ungari'a si Transilvani'a au fostu ab antiquo, si sunt pana astadi membrii de dreptu, membrii nascuti ai casei magnatiloru, si cá pana in a. 1848 mai multi din ei era si prefecti (supremi comites) pe viatia in comitate, éra pana inainte cu 170 de ani cancelari ai curtiei, altii si generali. Biserica libera in statu liberu? Din totu sufletulu o dorescu acésta romanii de dincóce; dara cine'i lasa? Nu scie pasquillantele, ce juramentu cere ministerulu ungurescu adóratu de densulu, dela archiereii romanesci? Bisericele, cea catholica si cea orientala in Ungari'a, mai sunt si pana astadi, cátu de jure, cátu de facto, institutiuni ale statului, fara voi'a lor, dara cu voi'a statului. Lupt'a intestina curge intre acele doue poteri, rezultatulu inca nu se vede.

Actiunea romaniloru din a. 1848/9 pasquillantele o condanna din totu sufletulu, éra pe unguiri ii lauda fórté; numesce acea epoca „dile de tradare si orbia,” dice cá elu au aflatu numai trei romani destepti si cu durere de natiune; gáciti pe carii? Episcopulu Ioanu Lemeni, carele sarmanulu, nascutu din tata romanu si mama unguorica, ori candu se vedea strimtoratu de romani, respundea in tonu dorerosu: „Ce'mi cereti voi? cá se'mi junghiu pe tat'a ori pe mam'a?” Alu doilea Ioanu Dragosiu, despre carele a disu insusi Kossuth cátra alti doi deputati romani, cari se cerea si ei in muntii Abrudului: „Nu ve lasu pe D-Vóstra; daca este se péra cineva, péra numai Dragosiu.” Kossuth adeca scia fórté bine, ce instructiune a datu elu bietului Dragosiu cá emissariu alu seu, si cá ordinulu de atacu datu comandantelu Hatvany suná in sensu cu totulu oppusu asia, in cátu romanii au trebuitu se tina pe Dragosiu de tradatoriu spurcatu. Intrebati despre acésta si pe Kossuth, pana mai este in viatia si veti audi dela elu adeverulu. Aci pasquillantele numesce óstea lui Avramu Iancu cannibali, carii adeca se nutrescu cu carne de om; din contra, unguirii

erau numai bravi, nu si cannibali. Alu treilea „romanu desteptu si cu dorere de natiune, care a consiliatu unirea romaniloru cu magiarii,” a fostu dr. Eftimiu Murgu, care „ar fi muritu in temnițiile austriace.” Betranii nostrii cáti se mai afla in viatia sciu si mai multe acte oficiale constata, cá Murgu in anulu 1839 fu exilatu dela Bucuresci la Sibiu, din caus'a unui complotu numitu alu lui Filipescu, éra comandantele generalu br. Wernhardt aflandu cá elu e fiu de oficiariu din graniti'a Banatului, 'ia datu drumulu. Atunci Murgu mergendu in Banatu si anume la Lugosiu, puse pe romani la cale, cá se pornésca processe asupra clerului serbescu. Este inse sciutu, cá gubernulu ungurescu nici-odata nu a voit u emanciparea romaniloru de cátra serbi, precum o spunu si astadi diariile magiare la tóte ocaziunile; de aceea, acelasiu gubernu ungurescu a datu porunci aspre se prinda pe Murgu, l'au portatu din o temnitia in alt'a, pana ce au ajunsu in prinsóre la Pest'a, unde dupa vreo cincii ani scapá si elu in 15 Martiu 1848 alaturea cu alti arestanti politici, acum inse infrantu in spiritu si instrainatu de mersulu lucrurilor; de aceea ilu veduramu, antaiu formandu óste romanésca, dupa aceea trecundu la Kossuthiani, pana ce cadu si elu in manile austriaciloru, carii ilu inchisera si ei in casarm'a Neugebäude, éra dupa vreo 3 ani i se dete amnestia si concessiune de a se sustiné in Bud'a cá medicu de specialitate.

De tóte acestea inse pasquillulu nu vrea se scia; pentru elu au existatu numai trei romani buni; pe toti ceilalti „ii vede chiaru si astadi perseverandu in aceeasi cale gresita, falindu-se si adi cu servilismulu seu cesarianu si tiindu natiunea in lantiurile sclaviei intelectuale, pentru cá se fia gat'a de a latrá sau a musicá ori de câte ori ar aflá cu cale cá se o sumutie stápanii din castrele curtiei din Vien'a.”

Dupa acestea numesce pe romani zãvozi austriaci, stupidi si umiliti, cá-ci nu se inchina unguiriloru in diet'a din B.-Pest'a, cá-ci éca, in Ungari'a domnesce constitutionalismulu. Dara pasquillantele se feresce binisioru a compará cu constitutionalismulu genuinu, demnu de civilizatiunea Europei, pe altulu bastardu, falsificatu de susu pana diosu, prin câte doue legi electorali, prin caracterulu seu eminentu aristocraticu si totuodata eminentu exclusivu din punctu-de vedere alu nationalitatiei, inemicu alu adeveratei libertati, pe care de altu-mentrea nu o intielege nici pasquillantele intru nimicu.

Ceea ce mai adaoge pasquillulu la adress'a redactorului acestei foi a nóstre, respingemu cu totu despretiulu sufletului nostru.

In fine pasquillantele se indoiesce, daca legea de magiarisare póte fi pernitiósa, éra despre episcopi minte, cá la porunc'a venita dela Vien'a ar fi mersu in susu, ii insulta „slugi credintiose ale despotis-

pe pandiatu'a cea intinsa de manile musculóse ale vetaviloru de pe stálpi incepú si vetavulu Floreanu joculu si saltulu seu maesticu.

Chiuiturile curgeau neincetatu incatu se parea ca unu coru linu acompaniadia solo-ari'a unei filomele din inaltime. Publiculu remunerá cu dese aplause salturile surprindátore ale lui Floreanu, acaroru frumsetie naturala intrecea tóta art'a baletistiloru tramisi de principele Etruriei. Dara mai mare surprindere coprinse pe privitori, candu plecanduse vetavii de pe stálpi slobodira pandietu'a ceva mai injosu si apoi smancindu-o cu celebritate de fulgerulu aruncara pe Floreanu in aeru, carele invertindusi bat'a inpletitu cu betele se detea in aeru peste capu si batandu de vre-o 10 ori in pinteni cadu in pecióre pe pandietura, uude-si urmá mai departe joculu. Acésta se repeti de trei-ori; éra a patra-óra nu mai cadu Floreanu pe pandiatu'a, ci pe unulu din stálpi, sarindu in totu acelu momentu vetavulu de pe stálpu in midiloculu pandieturei. Si acesta isi produse salturile sale pe pandiatu'a si in aeru, si asia se schimbára pe rondu toti 12 vetavi de pe stálpi, ér' de desuptulu lor in cerculu stálpiloru curgea joculu cu bravura si dexteritate rara. Ajungendu rondulu éra la Floreanu fú aruncatu mai susu decatu toti ceilalti pana acumu, atunci de odata inceta music'a, er' Floreanu strigá susu in aeru cu voce sonora: Traiesca Bathori Zsigmund, principele Mari'a sa. Aruncatu a dóua óra aduse unu „se traiesca” principesei Maria Cristina; aruncatu a treia óra intr'o inaltime teribile esclama in resunetulu muntiloru „traiesca Mihaiu Vod'a eroulu dela Nicopole”; apoi dómn'a Munteniei si in fine boierulu Novacu Bab'a.

Scriitoriulu magiaru atestédia dara, ca joculu calusieriloru era in flóre in Munteni'a si Transilvani'a pe la anulu 1599; ér' luminatii domni din Pest'a voru concede ca pe atunci nu erá nici urma pe teritoriulu acesta de orice slavismu. Er' ce privesce asertiunea, ca joculu nostru calusierulu ar fi figurile din „csárdás”, aduse in óresicare ordine ne permitemu a sustienea ca pe tempulu acela „csárdásulu” nici nu esistá. Acesta e unu productulu alu tempului mai nou, introdusu abea de 30 ani in salóné, si anumedin jocurile poporali secuencescu din Transilvani'a. Déca e dara verb'a de plagiatura

mului, cu conduita ridicula si perfida, misielia popésca.”

Fia de ajunsu cu acestea mascari scóse din pasquillulu dela Galati. Credemu cá cu atáta justificaramu si titlulu acestei recensii, precum si opiniunea nóstra, cá unu pasquillu cá acesta, care intrece mai pre tóte cele publicate contra romaniloru din monarchia in press'a magiara, esitu din pén'a unui brasiovénu, care desertandu de aici, acum isi vérsa veninulu contra celoru remasi in patri'a lor, cu 10 mii de napoleoni nu ar fi platitu prea scumpu din vreunu fondu de dispositiune.

Cium'a européna — Usur'a.

Cium'a fisica din Russi'a incetá in urmarea celoru mai severe mesuri luate contra ei, pana si prin prefacerea in cenusia a sateloru infectate de ea; dara cium'a ce póta numele de usúra si camata, despóia, devasta, ucide si estermine mii de familii, localitati, districte si chiaru provincii intregi. Acea bóla spurcata si diabolica mai dominase si in alte vécuri, éra rezultatele finali au fostu totudeauna din cele mai barbare, versari de sange, omoruri, aruncarea camatariloru in foculu caseloru aprinse preste ei. Dara si camatari'a se nasce din alte bóle sociali si politice, si mai multu cá tóte, o nutresce si ingrasia despotismulu mascatu sub forme diverse, de inaintea caruia dispare moralitatea, sentimentulu religiosu si cu acestea ori-ce simtiu de humanitate.

In mai multe staturi se luasera odinóira mesuri fórté aspre contra usurariei, se ficara prin legi cifrele de interesse câte era permis a se luá dela bani, éra cine luá mai multu, era condamnatu a restituí prisosulu; pe airea trebuea se platésca intretu si inpatratu cá pedépsa (glóba, amenda), in alte tieri usurari'a era declarata de crima infama, cá furtulu si cá insielatori'a, inculpatii trasi in judecata si aruncati in temnitia. Au venitu inse preste Europ'a si Americ'a teoriile moderne, care tinu, cá si banulu e marfa cá ori-care alta marfa, cá productele campului si ale montanisticeii, cá vitele si cá manufacturele, prin urmare daca stá in libertatea fiacaruia se céra pe marf'a sa pretiulu ce'i place, asia si capitalistulu are dreptu se céra pe banii sei ori-catu va vrea, si are se'lu infrene numai concurenti'a, ca adeca cei lipsiti afla airea bani mai eftini, si iau de acolo, éra nu dela usurariu.

Acestu silogismu schiöpu, acea sofisma periculósa a sedusu pe mai multe gubérne si corpuri legislative, cá se desfiintiedie legile vechi aparatórie si se deschida usurariloru tóte portile iadului. Legislatori si gubérne n'au vediatu, ca banulu póte se totu fia marfa, cá inse elu este marfa (merces — Waare — portéka) de monopolu, pe care o produce numai unulu, adeca statulu, éra acesta produce numai atati bani, cáti póte, sau cáti voiesce, sau cáti ii convine dupa impregiarari, ii cheltuesce totu dupa cum ii dictédia interessulu seu, ii cere dela ómeni sub forma de inoposite, tacse, monopóle totu asia, fóra ale dá alta marfa pe ei.

Dara se lasamu teoriile ametite ale intieptiloru moderni, se cautamu ce se intempla in viati'a practica. Aici la noi scimu si vedemu; legea paliativa a dietei unguresci din anulu trecut u cunoscemu; totu asia scimu ca se luara si in Galiti'a unele mesuri contra usurariei. Folositu ele ceva? Diariile din Ungari'a ne asigura, cá n'au folositu nimicu, cá-ci camatarii sciu se'si bata jocu de acelea legi in mii de moduri. Comune intregi cadu mereu in iobagia noua; au ajunsu mai multe din ele, cá hotarulu intreguetiu se'lu cultivate numai pe sam'a camatariloru, cá-ci sau este in realitate déjà intregu alu lor, sau cá locuitorii sunt asia de ingropati in datorii, in catu vér'a si tómn'a sunt siliti a cará tóte productele campului in curtea sau vill'a, in siurile, granariile, magazinele camatariloru, in capu de datorii si de camete, de unde apoi acestia la dau numai pe atata, in catu se nu móra de fóme si golatate, pentru-cá in primavér'a urmátoria se póta esi éra la lucru. Adeverata sclavia paganésca.

Acestea se intempla pe la sate. Dara pe la cetati si orasie? Se ferésca Ddiu si de starea aceluora. Se parea pana acuma, cá austriaciloru si germaniloru le era rusine se marturisésca pe facia, cá cium'a usurariei ii stinge si pe densii. De vreo 2 luni incóce nu mai este asia. De candu se porní aprig'a persecutiune contra socialistiloru, esi la lumina adeverulu, cá una din causele principali ale furiei socialistice este usurari'a.

Sute de diarie sunt de acordu in acestu punctu. Se descopere si la ei mii de casuri, unde se iau cate 100% pana la 360% pe anu, si in mai

apoi cu mai mare verosimilitate potemu dice noi ca au luat Secuii joculu lor (botezatu mai tardiu „csárdás”) dela calusierii nostri, dissolvendu figurile calusierului in disordine absoluta, prefacendu chiuiturile nóstre ritmice in esclamaru unisone, nearticulate („csihája”) si mai adaogendu punerea maniloru pe la urechi si pe dupa céfa, — spre a dá joculu un'a espressionu mai domnesca. Adaosulu acesta se pare a fi facutu de catra „verbuncasii” dinainte de 1848, despre cari scimu ca'si simtieau de multeori greu capulu.

Cumca „ardelén'a” si „hatiegan'a” nóstra sémana cu partea prima a csárdásului (lassu) cá unu ou cu altulu e necontestabilu. Cumca luatamu noi „ardelén'a” din csárdás — ori si csárdásulu din ardeléna, nu va fi greu de a constatá dupa analogie de mai susu.

Acestea notitie fugitive voru aretà on. cetitori imperativa necessitate de a pastrá si salvá totu ce e alu nostru totu ce compune si se refere la individualitatea nationala a unui poporu.

Eata ca ni fura dió'a mare si ne despóie vedindu cu ochii de totu, ce avemu bunu, maretu si frumosu; ér' noi ne uitamu cu manile in sfnu cum se inpodobescu altii cu penele nóstre! Intru adeveru multu amu decadiutu, tare amu degeneratu déca nu ne mai simtimu capabili de a reclamá, sustienea si aperá ceea ce este alu nostru dupa totu dreptulu dumnediescu si omenescu! Astadi dantiurile, mane cantecelile si datinele stramosiesci; poimane limb'a — si éta ca e gat'a glót'a de ticalosi, care nu merita alt'a, decatu a fi sugrumata pe intregulu, estirpata de pe facia pamentului!

Turturelu Codreanu.

Curgeti lacrimi. . .

Curgeti lacrimi in tacere
De pe géna 'mi la pamentu
Si alinati a mea dorere
Cu balsamulu vostru santu...
Candu fecunda-ve sorginte
Va lecá incetisioru,
Animió'a mea ardinte
Va sburá cu voi in coru...

P.-P.

multe regiuni este gratia mare, daca ti se dà 1 fl. cu interese de 5 cri pe 7 zile, adeca cu 2 fl. 60 pe anu. Cestiunea se tractăia si in parlamente. In Austri'a inse au norocu, ca acolo nu s'au desfiintiatu tôte legile de usuraria, ci au mai remasu unele fôrte folositorie, in puterea carora chiaru politi'a este auctorizata a dá preste hotaru pe multime de usurari straini. Acésta mesura a si inceputu a se executa mai antaiu chiaru in Vien'a, de unde scotu mereu pe multime din acei spoliatori, daca sunt straini, si'i trimitu la urm'a loru, de unde au venitu. Ce folosu inse, cà'i scoti dintr'o cetate, numai pentru cá se se mute in alt'a, sau si mai reu, se se traga pe la sate cá lipitori. Atatu in Germani'a catu si in Austri'a cei mai renumiti legisti si barbati de statu studiăia seriosu acésta cestiune fôrte periculosa, din care se potu nasce alte rele mari.

Revista politica.

Sibiin, 25 Martiu st. n. 1879.

O consecintia a politice externe a comitelui Andrásy si unu criteriu caracteristicu alu situatiunei finantiare a monarchiei austro-ungare este inpregiurarea, cà pentru cá guvernele si pòta face fatia chiaru si numai speseloru curente ale statului sunt nevoite a isi luá refugiu éra si éra la inprumuturi onerose, prin cari in locu cá sarcinele cetatieniloru se se mai micșiorede, din contra se inmultiescu totu mai multu in proportiuni aprópe geometrice. Asia in dilele acestea parlamentulu austriacu din Vien'a s'a ocupatu de proiectulu de lege pentru contragerea unui nou inprumutu de 100 milliône in renta de auru. Acestu inprumutu se va votá si apoi la anulu se va votá éra si altulu, pentru cá se se pòta plati procentele inprumuturilor anterioare. Asia o au facutu si Turci'a pana candu mai avea óresicare creditu in Europ'a; dar' totu Turci'a ne au datu ocaziune a vedea si a studiá consecintiele unei administratiune asiatiche, care nu se intrebá niciodata déca va si fi in stare a purtá sarcinile ce isi incarca, ci consultá singuru numai arbitrariulu, capriciurile si trebuintiele momentane.

In diet'a Ungariei, dupa ce s'au mai liniscitu incatva spiritele in urm'a catastrofei dela Seghedin guvernulu ungurescu a supusu la desbatere budgetele pe anulu curentu. Pentru cá se mai inblandiesca incatva pe partid'a ultra-opositionala, ministrulu de culte si instructiune s'au grabitu a depune pe mész'a dietei acelu faimosu proiectu de lege pentru introducerea invetiamentului obligatoru alu limbei magiare in scólele poporale.

Espunerea de motive a acelu proiectu de lege este unu adeveratu cap'-d'opera de sofisme prin care ministrulu Aug. Tréfort se încérca a mascá inaintea lumii, adeverata tendintia a acelu proiectu de lege prin care magiarizarea nationalitatiloru nemagiare va fi practicata in modu sistematicu si in puterea unei legi sanctionata de catra toti factorii constitutionali ai regatului St. Stefanu. Vomu publicá si noi in Nrulu viitoru acea espunere de motive, asupra careia atragemu de pe acuma tóta luarea aminte a publicului nostru. Cu ocaziunea desbaterii budgetului ministeriului de justitie se constata éra si pentru a o sut'a óra, ca nu exista nici unu statu in Europa in care justiti'a se fia mai neregulata, mai anevioasa si mai scumpa decatu tocmai in multu laudatulu statu ungurescu. Dar' acestu obiectu, care este de o inportantia vitala, merita unu studiu seriosu si detaiatu, din care cauza vomu si reveni asupra lui cátu mai curendu.

Catastrofa dela Szeghedin a facutu o impresiune fôrte profunda la tôte poporale civilisate. Ofrandele curgu in abundantia din tôte partile. O frumósa lectiune, dar' si meritata le da unguiloru diariulu conducătoriu din capital'a Romaniei, betranulu „Romanulu“, scriindu intr'unu apelu caldurosu in favorulu nefericitiloru dela Szeghedin, intre altele urmatóarele cuvinte:

„Scimu ca se va aminti pòte, ca in timpulu resbelului din urma, Ungurii au interdisu pena si Romaniloru de sub dominatiunea loru de a veni in ajutoriulu fratiloru loru caduti pe campulu de onóre in lupt'a pentru independintia patriei. Rei consiliari aru fi inse aceia, cari in aceste triste momente, aru face asemenea amintiri. Acestia aru fi consiliarii mici — animiei si ai injosirei caracterului romanescu. In timpulu resbelului din urma, era o cestiune politica, o cestiune de afinitate de rassa, care vorbea natiunei magiare, pe candu astadi nu mai vorbescu de cátu numai simtiemintele de umanitate, decatu numai vederea nenorocirei celei mai cumplite, ce isbesce sute de mii de suflete. Marimea de sufletu a natiunei nóstre se va

aretá tocmai in ajutoarele ce le va tramine acum victimelorupotopului din Ungari'a. Anim'a Romaniloru va fi dar' si de astadata simtitóre si man'a loru darnica cá totu-déuna in asemeni inpregiurari.“

Asia scie se scrie unu diariu romanescu si inca unu diariu, caruia de mai multi ani i este detrasu debitulu postalulu si este opritu de a trece fruntari'a unguresca. Recomandamu acele linii de mai susu, amabililoru nostrii colegi de péna dela „Kelet“ din Clusiu si dela celelalte diarie unguresci de asemenea calibrú.

Corespondentie particulare ale „Observatoriului“.

— (Din comitatulu Marmatiei, 1/13 Martiu.) Candu vinu din nou a Ve raportá din acestu ténutu nefericitu, spunu starea lucruriloru asia, dupa cum se afla la noi, pentru cá din referintiele nóstre se si pòta scóte fratii nostri din alte parti o invetiatura si precautiune salutaria.

Care este sorgintea reutatoru ce pascu pre bietii maramuresieni? La asta intrebare meditandu intre lacrimi si cercandu cu de a menuntielulu intre evenimintele trecutulu si presentelu, affaiu cu usioritate tôte cauzele care au alteratu si mai alterédia simtiemintele curate ale acestui poporu credulu, bunu si blandu, dar' totu odata suferitoru, alu anticulu Maramuresiu. Acele cauze sunt: aristocratismulu grosolanu; ur'a familiara nutrita din partea mai multoru familiiu nobile (?); ignorantia facia de luptele de viétia a popóraloru; indiferentismulu celoru mai multi, si credulitatea poporului.

Aristocratismulu rumpu comunicatiunea spirituale dintre poporu si boierii domni; numai in atata se mai observa, încatu e de lipsa pentru domni, cá pre poporulu muncitoru se'lu pòta avea de instrumentu orbu alu scopuriloru loru, cá se nu dicu alu malitiei si intrigerulu loru.

Ur'a familiara nutrita cu o perseverantia duratóre reutaciósa din partea celoru ce voiescu a inaintá cu dauna altora; ba acésta ura cumplita fiinduca ajuta multu scopurile celoru ce voiescu a ne domni, e atitiata chiaru si de straini, ba chiaru si de infernu. Acésta ura a dusu acolo starea lucruriloru, cá orice principiu salutariu nu e partinitu numai pentru aceea, pentru cá pe langa acela zeléza una dintre celelalte familiiu patriciane, séu pentru-ca ide'a acelu principiu a esitu dela unii membrii activi ai acelei familii.

Ignoranti'a si indiferentismulu se ajuta inprumutatu. Multi insi cari voiescu a se numerá intre inteliginti, nesciundu si necunoscundu luptele de viétia ale natiunei din alu carei sinu se tragu si ei insii, nesciundu cá se sunt, ignorandu chiaru si virtutile romanului, dau crediementu celoru audite dela straini. In urmarea acestora apoi sunt indiferenti si facia de binele si inffiorarea intereselor poporului romanu, ba chiaru si de ale loru proprie. De aici vine apoi, cá sbéu, absorbu si insusiescu numai principiile spiritelor destrugátorie, propagate de straini, cu scopuri fatale pentru noi, reslatite in diaristica si politic'a dilei decátra cei ce ne vreau reulu.

Credulitatea poporului, carele nu scie si nu si cunosce ómenii, ci e silitu a le primi tôte de bani bunu, pentru cá domni cei mari asia le spunu. Apoi poporulu crede cumca acei domni ce traescu din sudórea lui, nu'lu voru insielá, pentru cá elu le da viétia si stare.

Déca totúsi se intempla cá poporulu are mai mare incredere cátra órecare, atunci sciu domni ce faca, cá se stírbésca creditulu celui increditulu, ori cá se'lu faca odiosu inaintea bunului poporu; si éra le curge ap'a pe mór'a loru.

Dar' óre cati sunt cei de spiritulu si de ánima, caroru le aru compete tóta increderea la noi? Aceia se potu numerá pe degetele unei mani; déca inse si dintre acele cinci degete dóne-trei aru fi retezate.

Intemplantile cele mai recente dovedescu prea bine cele dise inaintea celoru ce ne cunoscu referintiele.

Atentatulu celu inffioratoriu facutu in numele maramuresieniloru, dar' urditu de catra cei de alta nationalitate si deosebi de catra comitele supremu, carele nu este romanu si-a aflatu corifei si între romani, din cauzele indicate si din scopuri partiale.

Inainte de a scrie procesulu acestui atentatu din punctulu de vedere scrutatoriu, amintescu cá agitatiunea si propagand'a satanica si-a continuatu lucrarea pana in capetu, observandu cá maioritatea dintre preoti nu s'a subscrisu inse nici nu s'a oppusu intru nimicu; vréu se dicu cu pucina esceptiune, au lasatu turm'a in gur'a lupiloru.

Ar putea preveni reulu mergédu o deputatiune la Maiestatea S'a; dara indiferentismulu si ignorantia e in cale. Unii pòte ca si pricepu reulu prea bine, inse nu voru cá se si péda prietenii de domnu.

Acum se vedemu cum s'a potutu duce in deplinire acésta mistificatiune, cum s'au coloratu reulu chiaru si de catra cei slabi la angeru si renegati, cá se fia placutu la vedere si bunu la gustare; éra cei ce isi punu manile in crucisui, se uita si tacu?

Eaca câteva doctrine, pe cari le audi candu discuti cu unulu si cu altulu, si cari sunt urmate in intiesulu strictu de cei mai multi.

— Ce voiesci? In contra torentului si a undeloru nu-i cu potintia a innotá.

— Déca-ti faci inamici din toti pentru tôte nimicurile, nu poti se traesci.

— Ce se me mai opunu? cá nime nu-mi va fi intru ajutoriu.

De aceste frase ale poltroniei poti audi in totu momentulu cu gramad'a. Incolu dupa ce vei combate cu argumente valide reulu, vei mai audi si unele cá acestea:

— D'apoi a mai trece si acésta reu cum au mai trecut si altele mai multe.

Dupa cum v'amu informatu in literele trecute, pe tempulu subscrieriloru lucrulu a fostu descriu cu coloru placute. Ignoranti'a si indiferentismulu apoi i-a si prestatu serviciulu seu. Cercandu mai departe aflamu, cá lucrulu trebeu se fia asia pentruca Jonu nu vrea.

Dà óre unde vomu ajunge? de aceea nu e intrebare. Óre ce lucru e acesta? aceea pucini sciu, pentruca in viétia loru n'au vediatu diariu romanescu. Óre mai este lume si dincolo de Gherl'a. Óre mai este orasiu afara de Sageti (Szigeth) si de Pest'a?

Asiu dice si m'asi mangaiá cu aceea, cá Ddieu de multeori întórce reulu spre bine, si cá si din recursulu maramuresieniloru catra coróna se va vedea apriatu, cá nu e vointia generala in Maramuresiu cea espusa acolo, cá acelu recursu ori fia si petitiune e manca, pentruca nu'su scrisi acolo toti cei chiamati. Ei, dara Maiesatea S'a nu pòte presupune mistificatiuni, din partea guvernului seu, si n'are timpulu a perlege cateva sute de subscrisori.

— Dar scii tu Tonia scopulu proiectului de lege si alu istantiei maramuresieniloru catra Rege?

— De nu te mai amari si nu te mai necaji, cá scii tu cum dice Romanulu, cá n'oru fi tôte pe voi'a pismasiloru.

— Acum ne pricepemu. — Dóra va fi bine mei? — Vai si amaru de acelu bine, din care poftescu dela noi mai multu decatu potemu.

— Amú poti totu grai, déca odata e trecuta. — Se lucramu in contielegere.

— Apoi si tu ce mai graesci si ce te scooresci. Numai nu te aliná si aciú cá i vedea cei patí, cá dlu juratu nu tea ascultá cine esti si ce voiesti, ci mi te a face butucu.

Cam asia curgu discussiunile in tiér'a nóstra. In restempulu subscrieriloru se audiéu o multime de noutati fictive si promissiu scornite, anume prin opide (orasie), se graiá cá congruá (simbri'a) preotiloru se va ridica din cea bagatela la 500—600 fl. si acésta se va intocmi asia catu de curendu prin inaltulu ministeriu. In Sageti se va edificá biserica si Romaniloru li se va oferi spre acestu scopu ajutoriu dela guvernulu!?. — Éca coclinte! mananca din ele, apoi ada limb'a se ti'o taiu.

Adaogédu aceste catra cele trecute, imi vine si mie se dicu ceea ce audiú prea de multe ori: vomu vedea ce va mai fi! apoi se mai adaogu éra: cá bine nu-i, decumva Romanii nu'si voru deschide ochii. Inse vocea mea debila nu va avea resunetulu doritu, candu nici chiamarea pastoriloru (celoru mari si a natiunei nu e audita dela noi. Dara mai multi asculta vocile sirene, si fruntasii satului trebeu se asculte de dlu juratu (subprefectu), cá de nu i va pune in códa.

Dreptatea nóstra o a mancatu lupulu, — nu sciu cum si pana candu? Voiésca numai cei chiamati si va fi bine.

Regulus T. M.

Despre întreprinderi montanistice in Romani'a.

In cuventulu de tronulu alu Principelui Carolu I. s'a vorbitu si despre necesitatea unui proiectu de lege pentru exploatarea minelor. De atunci încóce ne vinu si noue întrebări, anume dela ómeni particulari, doritori a se aplicá la ramur'a montanistica, cu cerere cá se'i informamu „pe cale privata“ despre starea lucrului. Lips'a de timpulu fisicu ne tme in absoluta impossibilitate de a raspunde la toti pe cale privata, in acésta si in alte numerose afaceri private, cá-ci atunci abia ne-amu mai potea ocupá cu altu-ceva. Asia suntemu constrinsi a ne folosi uneori de publicitate, precumu facu si alte diarie nenumerate, éra in casulu de facia cu atatu mai virtuosu, cá sunt multi carii se interessédia de întreprinderile montanistice din Romani'a. Éca întrebări si respunsuri.

S'au facutu si se facu in Romani'a cercetari geologice?

S'au facuta si se facu.

Unde sunt rezultatele acelor cercetari?

Acelea se afla inchise mai multu in scriniile aceloru proprietari de munti, carii le-au facutu ori au ingrijitu a se face de cátra altii, cá-ci precum statulu, asia si proprietarii particulari, se feria, pre cátu numai potea, a descoperi thesaurele ascunse in sinulu pamentului patriei, de frica cá se nu irrite si mai multu setea de ocupatiune si rapacitatea veciniloru, pre cátu timpulu starea politica a tierei era precaria, nesigura. Acea politica nationale fó observata cu rigóre si mai mare dela 1843/4 încóce, de candu Russi'a încercase a bagá in puterea bracialoru o compania montanistica russésca sub conducerea lui Triandafiloff in muntii tierei, pre cátu se intindu aceia din regiunea Brasiovului, de alungulu pána la passulu Vulcanu in Olteni'a si pána la Orsiova.

Nu este nici o urma de lucrari montanistice in Romani'a?

Sunt bogatele saline dela Ocna in Moldov'a, dela Slanicu, Teleg'a, Ocna mare in Munteni'a, din care tôte se scóte sare nu numai pentru locuitorii tierei, ci se vinde din ea si in strainatate pe fiecare anu in pretiu de câteva milliône. Sunt urmele baiei de arama in Olteni'a. Este ab antiquo, cá si in Transilvani'a spalarea de auru din mai multe riuri ale Munteniei (Tiér'a romanésca, Valachi'a), éra de cativa ani încóce s'au descoperitu multe mineralie, chiaru si nesce vine de aur.

Este lege montanistica in Romani'a?

Pentru cine se fia fostu pána acuma lege montanistica, daca era opritu a cauta metalle si preste totu mineralie in sinulu pamentului patriei? Dupace inse chiaru prin cuventulu de tronulu se dete semnalulu, se intielege de sine, cá guvernulu chiamandu barbati de specialitate (fóra cari nu va face nimicu) ori-de unde'i va aflá, se prepare unu proiectu de lege montanistica, se isi trimita de pre acuma tineri alesi inadinsu la scóle de montanistica, unde nu numai se fia indopati cu theorii, ci se si faca praxa intinsa; in fine se ia in ajutoriu si pe academi'a de sciintia, la

formarea și fixarea terminilor tehnici, că se nu ésa o terminologia de batjocura, unu jargonu germano-franceso-romanesco, precum este celu dela calile ferate, că-ci dupace se incuiba atati termini barbari, mai tardiu este fórte anevoia a'i mai scóte.

Se voru primi la montanistica și montanisti, și lucratori practici de pre la númerosele mine de aur, argintu, arama, feru, carbuni de pétra, saline etc. din Transilvani'a?

Nu scimu; noi inse le recomandam vecinilor nostri, că se chiamo ómeni mai bine dela noi, de câtu se'si aduca pe capu câte adunaturi de ómeni necunoscuti de preste siepte tiéri. In Transilvani'a se cultiva minele de 3000 de ani, éra mai virtosu dela Traianu încóce necurmatu, in proportiuni mari.

Academii montanistice recomandam acuma, că si in anulu trecut la întrebarea unoru tineri din Craiova, Freiburg in Saxoni'a, cele din Belgiu și din Franci'a. Dara se nu mérga toti la unu locu, și deocamdata celu pucinu 12 alesi bine.

Sciri diverse.

Sava Popoviciu Barcianu

parochu, administratoru protopresbiterialu, asesoru consistorialu metropolitanu, membru alu comisiunii administrative pentru fundatiunea Siaguniana, membru ord. alu Asociatiunii transilvane pentru literatur'a și cultur'a poporului romanu, membru corespondentulu alu Academiei romane din Bucuresti, decoratu cu crucea de aur cu coróna pentru merite, etc. etc., inpartasitu cu ss. taine adormi in domnulu dupa unu morbu greu in 12/24 Martiu a. c. la 11¹/₂ óre a. m. in etate de 65 ani din cari 40 ani ia servitu la altariulu dumnediescu. Remasitiile pamentesci se voru ridicá din cas'a reposatului și se voru inmorméntá Joi in 15/27 Martiu la 10 óre a. m. in cimiteriulu gr. or. alu cómunei Resinari.

Acásta o aducu la cunoscentia, cu anim'a infranta de dorere, tuturor rudeniilor și amicilor reposatului:

Stanc'a Popoviciu Barcianu n. C. Cioranu cá sotie; Dr. Daniilu Popoviciu Barcianu profesor seminariulu, Sabinu Popoviciu Barcianu studentu, Constantia Popoviciu Barcianu cá fi; Servianu Popoviciu Barcianu jude la tabl'a reg. in M. Osiorheiu, Ana ved. Ioanu Brote cá fratini.

Resinari, in 13/25 Martiu, 1879.

— (Necrologu.) N. Petra-Petrescu ampioiatu de banca in numele seu, alu fratelui Dimitrie alu sororilor Anastasi'a mar. C. Petra, Sanzuén'a mar. J. Todoreanu și Barbara, a cumnatilor și nepotilor, cu ánima franta de dorere, anuncia tuturor amicilor și cunoscutilor, ca prea iubit'a loru mama, respective sócra și buna

An'a Petra

a repaosatu in domnulu astadi la 12/24 crt. in etate, de 62 ani.

Inmorméntarea va avé locu miercuri la 26 crt. in comun'a Ibanesci, langa Reghinulu sasescu. Fia-i tieréu'a usióra.

Sibiu, 12/24 Martie 1879.

— (Necrologu.) Prin diariile din streinetate s'au anuntiatu mórtea profesoarelui Clifford, unulu dintre cei mai distinsi invetati mai tineri ai Angliei. Acésta intemplanu nu ne preocupa numai intru câtu a curmatu firulu vietiei unui filosofu și in acelasiu timpu publicistu și matematicu, dela ale carui lumini propagate cu o energie din cele mai convinse, potea se astepte multu si Angli'a și cealalta Europa.

In necrológele biografice ce s'au scrisu despre elu inse aflam, ca profesorulu Clifford pledase cu multa staruintia și cu o mare ardóre pentru întregitatea Romaniei, atunci candu Russi'a, Angli'a și celelalte state mari se întielesera a ne spoliá. Nu numai atátu, profesorulu Clifford pretindea cá conditiune neaparata pentru inpedecarea Rusiei in mersulu ei: o Romania unita, care se coprinda întregu elementulu romanu. Vomu avea prin urmare și noi motivulu a plange acésta sórte ce ne a rapitu unu luptatoru alu „unitatii nationale“, cu atátu mai virtosu, ca acésta idea la noi nu este simtita séu ca e condamnata cu o urgie stupida și injosítóre.

„Rom. libera“.

— (Incendiu.) Din comun'a Hidisiu ni se scrie, ca in diu'a de 19 l. c. a eruptu acolo unu focu diu'a mare pe la amiédi, care au consumatu 2 case, 2 siuri cu nutretiu si bucate cu totu si alte superedificate mai mici. Daun'a causata se póte calculá celu pucinu la 900 fl. Nenorociti, carora le au arsu totu au remasu subtu ceriulu liberu.

— (Conchiemare.) Conformu §-lui 30 din „Statute“, prin acésta se conchiéma Adunarea generala a invetatorilor rom. gr.-or. din dieces'a Aradului pe 5/17 Aprilie (joi dupa ss. pasci) a. c. in Aradu.

Adunarea generala se va deschide precisu la 3 óre dupa médiadi, ér inainte de médiadi la 9 óre se va

intr'uni Comitetulu Reuniunii, pentru resolvirea agendelor sale.

Astadi candu invetatorii romani, și scól'a confesionala este supusa la atátea probe, speramu ca voru luá parte la adunare, nu numai toti membrii reuniunii — ci in genere toti invetatorii din diecesa.

Siedintiele se voru tienea in scól'a nóstra elementara de langa biseric'a catedrala.

Lipov'a-Rodna 8/20 Martiu 1879.

Secretariatulu Reuniunii

Ioanu Tuducescu.

A. D. Romanu.

— (Ofrande pentru nefericitii inundati din Seghedin.) La redactiunea „Observatoriulu“ au incursu urmatóarele sume:

Redactiunea „Observatoriulu“ in Sibiu	5 fl.
Dela d. Sabbas Popoviciu, preotu de garnisóna in Vien'a	5 „
Prin d. colectante Titu Budu ni s'au tramisu pre langa list'a originala de colecta, sum'a de 25 fl. contribuita din partea urmatorilor din Gherl'a:	
rever. d. Anderco, prepositu capit.	5 „
„ „ Stefanu Biltiu, canonicu	3 „
„ „ Mihailu Sierbanu, canonicu	2 „
„ „ Demetriu Coroianu, canonicu	2 „
d-na Augusta Rennebaum, pianista	1 „
d-lu Borbola Lenguel	1 „
d-na Maria Pavelu	1 „
d-lu Atanasie Damianu	2 „
„ Georgie Pasca	2 „
„ Teodoru Indre	2 „
„ Titu Budu	2 „
„ Lazaru Hura	1 „
„ Vasiliu Pordea	1 „
Sum'a	35 fl.

— (Societatea „Concordi'a Romana“ din Bucuresti) a datu in sér'a de 3 Martiu st. v. a. c. o serata musicala cu programulu urmatoriu: Partea I.

1. Gluck — Solo si Coru din oratoriulu „Alcest“ cantatu de sectiunea Musicala. 2. Verdi. — Potpuriu din „Ernani“ executatu de d-nu Fotino și d-ra Belgasoglu.
3. Kruger — La Gazele, improptu pentru piano executatu de d-ra Baicoianu. 4. Tershak, — La Sirené pentru flautu, executatu de d-nu Vulpénu, acompaniatu de d-ra Victori'a Mosioiu. 5. Vist. — Duetu pentru dóue vióre, executatu de d-ra V. Badulescu și d-nu Fotino. 6. Bellini — Somnambul'a, cavatina și romantia cantata de d-ra Elena Mosioiu. 7. Suppé — Poetu și Tieranu pentru piano, executatu de d-rele Caliopi Saulescu și El. Bursanu. 8. Beethoven — Larghetto din a 2-a Simfonia Trio executatu de d-ra Caliopi I. Saulescu și d-ni Vulpénu și Fotino. Partea II. 9. Biunde. — Frumósa copilitia, posie de d-nu V. Alecsandri, aranjata pentru corulu Sectiunei Musicale de I. Vasilescu. 10. Niedermaier — Laculu de Lamartine, cantata de d-nu A. Dunca. 11. Mendelssohn. — Rondo Capricioso pentru piano executatu de d-ra Zoe Porumbaru. 12. Gounod. — Cavatina din Faust, cantata de d-nu N. Banulescu, acompaniata de d-ra Alecsandrina Rosiu. 13. Kalkbrenner Le Rêve pentru piano executatu de d-ra Caliopi Saulescu. 14. Gounod. — Preludia asupra meditatiei Bach, executatu de d-ni Fotino, Stefanescu, Dimitrescu, Adrianu și Birtu. 15. Mayerbeer. — Marsiulu încoronarei din Prophetu pentru dóue plane, executatu de d-na M. Nica și d-rele Victori'a Mosioiu, Caliopi I. Saulescu și M. Belgasoglu.

Dupa concertu s'au dansatu cu orchestra compusu de diletantii Societatiei.

— (Despre balulu romanu aranjeatu la 2 Febr. a. c. in Siria), in folosulu fondului scolaru gr. or. din comun'a Covasintiu ni se scrie, ca au reusitu câtu se póte de bine. Venitulu au fostu 84 fl. 50 xr., éra spesele 78 fl. 30 xr. Intre acei p. t. domni cari au bine-voitu a dá oferte marinimóse pentru acésta petrecere ni se mentionédia: II. Sa Ioanu Metianu, episcop. Aradului cu 5 fl.; d. d. Popescu, not. in Wadabu 4 fl.; Ioanu Topanu 1 fl.; W. Mladinu 1 fl.; Dr. Thiroler 2 fl. Adalb. Mihailovicu 2 fl.; Puscariu dela Aradu 1 fl. si d. Macsimilianu Balintu 2 fl. v. a.

— (Esamenu de advocatu americanu.)

Esaminatorulu catra candidatulu: „Fumedi?“ Candidatulu: „Da, domnulu meu.“ — Intrebare: Poti se'mi dai o tigara? Respinu: „Da domnule.“ — Intrebare: „Bine dara: In ce costa cea dintaiu datorita a unui advocatu?“ Respinu: „Intru a face socoteli câtu se póte de mari.“ — Intrebare: „Fórte bine. Si mai departe?“ Respinu: „Asi inmultu câtu se póte numerulu clientilor.“ Intrebare: „Candu se schimba positiunea d-tale facia cu clientulu d-tale?“ Respinu: „Déca ii presentediu socotél'a.“ — Intrebare: „Esplica-te mai claru!“ Respinu: „Atunci ne aflam intr'o stare de adversari. Eu imi ceru banii si elu de obicei mii refusa.“ Intrebare: „Pe ce pecioru trebuie se stai cu advocatulu partidei

contrarie, dupa ce s'a inceputu unu procesu?“ Respinu: „Cá unu companionu.“ — Esaminatorulu: „Fórte bine, domnulu meu; e destulu. D-ta promiti, se devii o podóba a cercului d-tale, si'ti dorescu din ánima succesu.“ „Alb. Carp.“

Bibliografia.

In tempulu din urma ni se tramisera cóle de prenumeratiune pentru urmatóarele opuri:

— „Romani'a inaintea Europei“ traducere din italienece de: Eufrosin'a C. Homoriceanu in Românulu - Saratu, Romani'a. Pretiulu de subsciere pentru acestu opu, care se afla déjà suptu tipariu, este de: 1 francu 50 bani séu 67 cr. v. a.

— „Religiunea“ din punctu de vedere politico-juridicu de Dr. Ioane Bohl, advocatu in Amsterdam, dupa traducerea germana de d. Sylviu Rezeiu, preotu gr.-cath. alu diecesei Oradane. Abonamentele la acésta scriere se potu face deadreptulu la d. traductoriu in Oradea-Mare. Pretiulu unui esemplaru care va fi de 22—24 cóle este de: 1 fl. 70 cr. éra pentru clerici și studenti 1 fl. 30 cr. v. a. Dela 10 esemplare se da d-loru colectanti, unulu gratuitu.

— „Crescerea Poporala“ manualu pedagogico-didacticu pentru luminatori poporulu, dupa dirigiintele preparandialu alui Ignatiu Bárabany, prelucratu de Dr. Augustinu Lauranu, profesorulu si catechetu la r. institutu preparandialu diecesanu gr.-cath. de Oradea mare.

Coprinsulu acestei carti care va appare in 15 Aprilie a. c. va fi urmatoriu: Introducea. §. 1. Chiamarea și insusirile invetatoriulu. §. 2. Cualificarea invetatorilor. §. 3. Scól'a poporala. — Tractatulu I. Despre omu. Partea I. Trupulu omenescu. Capu I. Organele nutritii. C. II. Org. misicarii. C. III. Org. sentirii. C. IV. Org. vorbiri. Partea II. Sufletulu omenescu. C. I. Mintea, séu potinti'a de a cunósce. Sectiunea I. Potinti'a intuitória. §. 1. Pot. int. esterna. §. 2. Pot. int. interna. Sect. II. Potinti'a reprezentatória. §. 1. Memori'a. §. 2. Fantasi'a. Sect. III. Potinti'a cugetatória. §. 1. Pot. de a formá conceptu. §. 2. Pot. judecatória. §. 3. Pot. rationatória. * * Diferentiele mentali. C. II. Anim'a, séu potinti'a de a sentí. C. III. Voi'a, séu potinti'a de a pofiti. Sect. I. Instinctulu. Sect. II. Voi'a, séu arbitriulu. — Tract. II. Despre crescere. Partea I. Crescerea trupésca. C. I. Despre aperare, séu scutire. C. II. Despre portarea de grigia. C. III. Despre deprindere. Part. II. Crescerea sufletésca. C. I. Cultivarea mintii, séu a potintiei de a cunósce. §. 1. Cult. potintiei intuitórie. §. 2. Cult. memoriei. §. 3. Cult. fantasiei. §. 4. Cult. potintiei de a formá conceptu. §. 5. Cult. potintiei judecatórie. §. 5. Cult. potintiei rationatória. C. II. Cult. ánimei, séu a potintiei de a sentí. C. III. Cult. voiei, séu a potintiei de a pofiti. §. 1. Cultiv. instinctului. §. 2. Cult. voiei (characterulu). — Tractatulu III. Despre invetiare. Partea I. Didactic'a generala. C. I. Organizatiunea esterna a scólei. Cap. II. Org. interna a scólei. Sect. I. Disciplina scolastica. §. 1. Crescerea religiosu-morala. §. 2. Ordulu scolasticu. §. 3. Sustienerea liniscei. §. 4. Sustienerea atentii. §. 5. Sustienerea sirguintiei. Sect. II. Medilócele disciplinare. §. 1. Amabilitatea și auctoritatea invetatoriulu. §. 2. Conlucrarea parintiloru și a superioriloru. §. 3. Legile scolastice, séu regulele disciplinare. §. 4. Indatinarea. §. 5. Premiarea și pedepsirea. §. 6. Esamenele scolastice. §. 7. Gruparea scolariloru. §. 8. Classificatiunea. Sect. III. Modulu invetariulu, séu metodulu. §. 1. Principiale didactice. §. 2. Planulu invetariulu. * * Progresiunea didactica. §. 4. Formele invetariulu. §. 5. Tonulu invetariulu. §. 6. Ocupatiunile. §. 7. Instrumentele scolastice. Partea II. Didactic'a speciala (Metodic'a aplicata.) C. I. Institutiunea Catechetica. C. II. Institutiunea gramaticala. Sect. I. Deprinderile verbali și mentali. Sect. II. Invetiarea cetirii (scriptologi'a). §. 1. Cetirea mecanica. §. 2. Cetirea la întielesu. §. 3. Cetirea frumósa. Sect. III. Deprinderile gramaticali. C. III. Institutiunea matematica. Sect. I. Invetiarea aritmetice. Sect. II. Invetiarea geometriei. C. IV. Invetiarea cunoscentiloru de folosu comunu. §. I. Invet. geografiei. §. 2. Invet. istoriei. §. 3. Invet. istoriei naturale. §. 4. Invet. elem. fisice. C. V. Invetiarea desteritatiilor folosítórie și desfetatórie. §. 1. Invet. caligrafiei. §. 2. Invet. desemnului. §. 3. Invet. cantulu. §. 4. Invet. gimnastice. §. 5. Invet. lucrului. — Apendice. Spicuri din istori'a pedagogiei. §. 1. Crescerea poporala la Chinesi. §. 2. La Indieni. §. 3. La Persieni. §. 4. La Egipteni. §. 5. La Greci. §. 6. La Romani. §. 7. La Israeliteni. §. 8. La Crestini. §. 9. Inluinti'a realismului. §. 10. Inluinti'a pietismului. §. 11. Despre Rousseau. §. 12. Inluinti'a filantropiloru. §. 13. Despre Pestalozzi. §. 14. Originea institutelor preparandiali. §. 15. Starea actuala a crescerii poporale. §. 16. Din istori'a educatiunii a patriei nóstre. * * Regule de viétia pentru preparandii absoluti.

Abonamentele se potu face la d. autoru in Oradea-Mare cu pretiulu de 1 fl. 30 cr. pentru 1 esemp.

— „Dizionario biografico“ della letteratura contemporanea, publicatu in Firenze, sotto la direzione del professore Angelo de Gubernatis. Acésta interesanta publicatiune va appare in 12 fascicule de cate 96 pagine in 8° cu pretiulu de 25 franci. Subsciptiunile se potu face directu la: Monsieur M. le prof. Angelo de Gubernatis, Florence, Rue Silvio Pellico, Nro. 1.

Cursulu monetelor in val. austr.

Vien'a, 22 Martiu

Galbinii imperat. de aur	fl. 5.53 cr.
Moneta de 20 franci	„ 9.33 ¹ / ₂ „
Imperiulu rusescu	„ 9.30 „
Moneta germana de 100 marce	„ 57.60 „
Sovereigns englesi	„ 12.— „
Lira turesca	„ 11.— „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„ —.— „